

سوره‌اتی

- پله و پایه و پیگه‌کمی .
- حوکمی خویندنه‌وهی له ناو نوژدا .
- ته‌فسیری ئایه‌ته‌کافی .
- ئهو سوودانه‌ی که لئی دهرده‌هینرین .

نووسینی

زانا و پیشه‌وا / صالح بن فوزان الفوزان (حفظه الله)

ئهندامی ده‌سته‌ی گموره‌زاناان و ئهندامی لیژنه‌ی هم‌میشه‌یی فه‌توا

ولرگیرانی

ماموستا محمد عبد الرحمن لطیف که‌لاری

منتدا
اقرأ للثقافة
www.igra-ahlamontada.com

www.igra-ahlamontada.com

سوره‌تی فاتحه

- ۱ - پله‌وپایه و پنگه‌ی .
- ۲ - حوکمی خویندنه‌وی له نویردا .
- ۳ - ناوه‌کانی سوره‌تی فاتحه .
- ۴ - ژماره‌ی نایه‌ته‌کانی .
- ۵ - نیکدانه‌وی په‌ناگرتن و (بسم الله) کردن .
- ۶ - ته‌فسیری نایه‌ته‌کانی فاتحه .
- ۷ - نه‌وی که هاتوو له باره‌ی فه‌زلیه‌وه .
- ۸ - نه‌و سوودانه‌ی که لئی دهمده‌هینرین .

نووسینی زانا و پیشه‌وا

صالح بن فوزان الفوزان حفظه الله

نه‌ندامی ده‌سته‌ی گه‌وره زانایان و نه‌ندامی لیجنه‌ی هه‌میشه‌یی فه‌توا

ومرگی‌رانی

ماموستا محمد عبد الرحمن لطیف که‌لاری

پیدا‌چونه‌وی زانا و بانگ‌خواز

ماموستا عبداللطیف احمد

فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر

عنوان الكتاب : (تفسيرى سورتهى فاتحه / تفسير سورة

الفاتحة) .

المؤلف : الإمام العلامة الشيخ صالح الفوزان حفظه الله .

المترجم : أبو فردوس محمد بن عبد الرحمن بن لطيف الكردي العراقي .

ردمك :

رقم الإيداع :

٢ - الفقه

١ - التفسير

ناوس نامياكه : تهفسيرى سورتهى فاتحه .

ناوس نووسه : الإمام العلامة الشيخ صالح الفوزان حفظه الله .

ناوس وهركيتر : محمد عبد الرحمن لطيف .

زنجيره : زنجيرهى (٧٦) له (زنجيرهى پهرومرده و بانگهواز) .

ژمارهس سپاردن : ژماره (٥٠٣)ى ومزارتهى رۇشنبيرى حوكومهتى ههزىمى

كوردستانى پندراوه .

نۆرهس چاپ : پينجههه .

سالى چاپ : ١٤٣٦ ك - ٢٠١٥ .

* پیشه کی وه رگیتر :

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ، وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى عَبْدِهِ
وَرَسُولِهِ نَبِينَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ .
أَمَّا بَعْدُ :

ئه مه ته فسیریکی کورت و پوخت و تیروته سه لی گه وه ترین سوره تی
قورئانی پیروژه که بریتی به له : (سورة الفاتحة) که له لایه ن زانای
گه وه و پیشه وا (الشیخ صالح الفوزان) ه وه ناماده کراوه .
به شیک له گرنگی ئه م سوره ته نه وه به که خوی پایه دار
خویندنه وه بی واجب و پیویست کردوه له نیو هه موو رکعاتیکی نویژدا .
ئه مه ش وا ده خوازیت که پیویسته مروئی موسلمان ناشنابییت به
ته فسیر و واتاکه ی به شیوازیکی پوخت و ریکوپیک بۆ نه وه ی بزانییت له
ناو نویژه که یدا چی ده خوینییت .
بویه به پیویستم زانی وه ریبگیترمه سه ر زمانی کوردی ، داواکارم له
خوای گه وه که وا سوودی پی بگه به نییت به موسلمانان ، وه لیمی
قه بول بکات ، به راستی خوا به خشنده و میهره بانه .

باوکی فردوس محمد عبدالرحمن لطیف

مه ککه ی پیروژ / نزیک مالی خوا

سوره تی فاتحه

۱- پله و پایه و پیگه ی سوره تی فاتحه :

نهم سوره ته پله و پایه یه کی گه وره ی هه یه له نیو قورئاندا ، چونکه گه وره ترین سوره ته تییدا ، هه روه کو چۆن گه وره ترین ئایه تی قورئان بریتی یه له (آیة الكرسي) ، وه له بهر گرنگی نهم سوره ته له سه ره تای قورئاندا نووسراوه ، وه هه ر له بهر نهمه ش ناوئراوه به (فاتحة الكتاب / ده روزه ی کتییی خوا) ، وه نهمه ش به لگه یه له سه ر گرنگی و پله و پایه ی نهم سوره ته ، چونکه پیشنه خراوه و نه کراوه به یه که مین سوره ت له قورئاندا ئیلا له بهر گرنگیه کی نه بیئت .

۲- هوکمی خویندنه وه ی له نوێژدا :

هه روه ها به شیك له گرنگی نهم سوره ته نه وه یه که خوای پاک و بیگه رد و پایه دار خویندنه وه یی واجب و پیویست کردووه له نیو هه موو رکعاتیکی نوێژدا .

وه زۆربه ی زانا یان بۆ نه وه پۆیشتوون که خویندنه وه ی سوره تی فاتحه له نوێژدا واجبه ، وه هه رکه سیک نه یخوینیت له نوێژه که یدا نه وه نوێژه که ی راست و دروست نی یه له بهر فه رمایشتی پیغمبه ر (ﷺ) : «لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يقرأ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»^(۱) واته : نوێژی نه و که سه دروست نی یه که سوره تی فاتحه ی تییدا نه خوینیت .

^(۱) متفق عليه من حديث عبادة بن الصامت : البخاري : كتاب الأذان ، باب (۹۵) ، رقم : (۷۵۶) ، [۲]

[۳۰۶] ، ومسلم : كتاب الصلاة رقم : (۳۹۴) .

ئه مهش بۆ که سێکه که بتوانیت بیخوینیت ، به لام که سی دهسته وهستان که ناتوانیت بیخوینیت له بهر دهسته وهستانبوونی له له بهر کردنی ئهوا ئه م که سه ئه وه ده خوینیت که بۆی ئاسانه له ئایه تهکانی تری قورئان جگه له سورتهی فاتحه ، وه ئه گهر هاتوو هیچ شتیکی له قورئان نه زانی ئهوا ئه م زیکره ده خوینیت : (سُبْحَانَ اللَّهِ ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ) له بهر فه رمایشتی پێغه مبه ر (ﷺ) : ((إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ ، فَإِنْ كَانَ مَعَكَ قُرْآنٌ فَأَقْرَأْ وَإِلَّا فَاحْمَدِ اللَّهَ وَكَبِّرْهُ وَهَلِّلْهُ ثُمَّ ارْكَعْ...))^(۱).

واته : ئه گهر هه ستایت بۆ نوێژ ئهوا بلێ : (اللَّهُ أَكْبَرُ) ، وه ئه گهر شتیکت له قورئان له بهر بوو ئهوا بیخوینه ئه گینا سوپاسی خوا بکه و به گه وهی ده ربپه و یه کخوابه رستی پراگه یه نه و ئه نجا کپنوش به ره .

وه زۆربهی زانایان بۆ ئه وه پۆیشتوون که خویندنه وهی سورتهی فاتحه واجبه له سه ر پێشنوێژ و ئه و که سه ی که به ته نها نوێژ ده کات (الإمام والمنفرد) ، وه سه بارهت به خویندنه وهی له ئاست ئه و که سه ی که له پشت پێشنوێژه وه یه (المأموم) ئهوا جیاوازن به سه ر سێ وته و بۆچووندا :

وتهی یه کهم : خویندنی سورتهی فاتحه واجبه له سه ر هه موو نوێژگه ریک : پێشنوێژ بیت (الإمام) یان له پشت پێشنوێژه وه بیت

^(۱) أخرجه من حديث رفاعة بن رافع : أبو داود : كتاب الصلاة ، باب (۱۴۸) ، رقم (۸۶۱) ، [۱ /

۳۷۷] ، والترمذي : كتاب الصلاة ، باب (۱۱۰) ، رقم (۳۰۲) ، [۲ / ۱۰۰] .

(المأموم) یان به تاك نوپژ بکات (المنفرد) له بهر فه رمایشتی پیغه مبه (ﷺ) : ((لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ)).

واته : نوپژى نهو که سه دروست نی په که سوره تی فاتحه ی تیدا نه خوینیت .

وه نه مش گشتگیره بۆ هه موو نوپژگه ریک ، هه روه ها پیغه مبه (ﷺ) فه رمویه تی : ((لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟ قُلْنَا : نَعَمْ هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : لَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ ، فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا))^(۳).

واته : وادیاره له پشت پيشنويز (نيمام) هه که تانه وه قورنان ده خوینن ؟ وتمان : به لئ به خیرایی نه ی پیغه مبه ری خوا ، فه رموی : کاری وامه که ن جگه له سوره تی فاتحه نه بیته چونکه نوپژى نهو که سه دروست نی په که سوره تی فاتحه ی تیدا نه خوینیت .

وه نه مش مه زه بی نیمامی شافعی و کۆمه لیک له فه رموده ناسانه وه ک نیمامی بوخاری و جگه له نه ویش ، بۆچوونیان وایه که : خویندنی سوره تی فاتحه واجبه له سه ر : پيشنويز (الإمام) و نهو که سه ش که له پشت پيشنويزه وه یه (المأموم) و نهو که سه ش که به ته نها نوپژ ده کات (المنفرد) .

^(۳) أخرجه نحوه من حديث عبادة بن الصامت : أبو داود : كتاب الصلاة ، باب (۱۳۶) ، رقم (۸۲۴) ،

[۳۶۲ / ۱] ، والنسائي : كتاب الانتاح ، باب (۲۹) ، رقم (۹۱۹) ، [۴۷۹ / ۱] .

وتهی دووهم : خویندنی سورهتی فاتیحه واجب نییه لهسه رنهو کهسهی که له پشت پیشنوئژه وهیه (المأموم) چونکه خویندنی پیشنوئژ (الإمام) له بری نهویشه و لهسه ری دهیخات له بهر فرهمایشتی پیغمبر (ﷺ) : ((مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقَرَأَهُ الْإِمَامُ لَهُ قِرَاءَةٌ))^(۴).
 واته : هه رکه سیک پیشنوئژی (ئیمامی) هه بوئه وا خویندنی پیشنوئژ (ئیمام) خویندنیسه بۆ نهو .

بهلام نه م فرمودهیه قسه ههیه لهسه رسه نه ده که ی .

وه نه م فرهمایشتهی خوای گه وره شیان کردوو به به لگه : ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ، وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الأعراف] .

واته : وه نه گه ر قورئان خوینرا نهوا گوئی بۆ بگرن و بیدهنگ بن به لکو خوا ره حمتان پی بکات .

له رووی به لگه هینانه وه وتویانه : خوای گه وره فرهمانی کردوو به گوئیگرتن و بیدهنگبون بۆ خویندنه وهی قورئان ، وه نه م نایه ته سه بارهت به گوئیگرتن له نوئژدا دابه زیوه ، واته : نه گه ر پیشنوئژ (ئیمام) قورئانی خویند نهوا پیویسته لهسه رنهو کهسهی که له پشت پیشنوئژه وهیه (المأموم) بیدهنگ بیت و گوئی بگریت ، که واته نه م نایه ته به لگه یه لهسه رنهو هی که قورئان خویندن پیویست نییه لهسه ر

(۴) أخرجه من حدیث جابر : أحد برقم (۱۴۶۹۸) ، [۱۲۵ / ۵] ، وابن ماجه : كتاب إقامة الصلاة ، باب (۱۳) ، رقم (۸۵۰) ، [۱ / ۴۶۳] ، واللفظ المذكور للبيهقي في سننه : كتاب الصلاة ، باب (۲۶۵) ، رقم (۲۸۹۸) ، [۲ / ۲۲۸] .

ئەو كەسەى كە لە پشت پيشنويزه وهيه (المأموم) چونكه پيشنويز (الإمام) قورئان ده خوینیت له برى خوى و ئەوانەش كە لە پشتيه وهن ، وه ئەم وتەيش مەزەبى ئەبوحنيفه و ئەحمەده .

وتهى سئيه م : كه تهى ئيمامى مالكه وه لبراردهى (شيخ الإسلام ابن تيمية) و كۆمه لئيك له زانايانه ، ده لئین : خویندى سوره تى فاتحه واجبە لەسەر ئەو كەسەى كە لە پشت پيشنويزه وهيه (المأموم) له نويزه بى دهنگه كاندا (الصلاة السرية) كه پيشنويز (الإمام) دهنگى تيدا بهرز ناكاته وه وهكو نويزى نيوهرۆ و عەسر ، بەلام لەو نويزانه دا كه دهنگيان تيدا بهرز ده كريت وه (الصلاة الجهرية) ئەوا خویندى پيشنويز (الإمام) بەسە و ئەو كەسەش كە لە پشت پيشنويزه وهيه (المأموم) پتويسته لەسەرى بیدەنگ بيت و گويبگريت .

ده لئین : بەم ليكدانه وهيه بەلگه كان كۆده بنه وه : چونكه ئەو بەلگانهى كه خویندى سوره تى فاتحه پتويست ده كەن ئەوا بەسەر نويزه بى دهنگه كاندا (الصلاة السرية) ساغده كرينه وه و بەلگه كانى ترو ئايه ته پيرۆزه كەش بەسەر ئەو نويزانه دا كه دهنگيان تيدا بهرز ده كريت وه (الصلاة الجهرية) ساغده كرينه وه ، وه ئەم وتەيش دادوهرتيرينى وته كانه إن شاء الله .

۲. ناوه‌کانی سوره‌تی فاتحه :

نهم سوره‌ته چەندین ناوی هه‌یه ، هەر ناویکیشی به‌لگه‌یه له‌سه‌ر واتایه‌ک ، وه هەر شتی‌ک ناوی زۆر بی‌ت نه‌وه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر فه‌زڵ و چاکیتی نه‌وشته .

- نهم سوره‌ته ناوده‌بریت به : (فاتحة الكتاب / دەر‌وازه‌ی کتییی

خوا) ، چونکه نووسینه‌وه‌ی موصحه‌فه‌کانی پی ده‌ست‌پی‌ده‌کریت .

- وه ناوده‌بریت به : (أُمُّ الْقُرْآن / بانه‌مای قورن‌ان) ، چونکه قورن‌ان

له‌سه‌ر نه‌و واتایانه ده‌خولیت‌وه که نهم سوره‌ته ده‌یگریت‌ه خۆ ، هه‌موو نه‌و واتایانه‌ش که قورن‌ان گرتویه‌ته خۆی و له‌ئایه‌ته‌کانیدا به‌وردی باسی له‌باره‌یان‌وه کرد‌وه نه‌وا به‌شیوه‌یه‌کی گشتی له‌م سوره‌ته‌دا کۆبوونه‌ته‌وه .

- وه ناوده‌بریت به : (الرُّقِيَّة / خویندراوچاره) ، چونکه به

مه‌به‌ستی چاره‌سه‌رپی‌کردن به‌سه‌ر نه‌خۆشدا ده‌خویندريت ، به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌مه‌ئوه‌یه که له‌فه‌رمووده‌ی سه‌حیدا هات‌وه که‌وا :

چەند که‌سی‌ک له‌سه‌حابه‌کانی پی‌غه‌مبەر (ﷺ) خۆیان لای ناوچه‌یه‌ک

له‌ناوچه‌عه‌ره‌ب نیشینه‌کان میواندار کرد و نه‌وانیش میوانداریان نه‌کردن ، له‌وکاته‌دا پیاوه‌گه‌وره و سه‌رگه‌وره‌که‌یان پتوه‌یدرا - مار

یان دوو‌پشک پتوه‌یدا - و هه‌یچ چاره‌سه‌رئیکیان بۆی نه‌دۆزیه‌وه ،

ئوه‌بوو هاتن بۆ لای ئه‌و چەند سه‌حابه‌یه و داوای دو‌عاچاره‌یان

لێ‌کردن ، نه‌وانیش فه‌رموویان : ئتوه میوانداری ئیمه‌تان نه‌کرد له‌به‌ر

ئەوہ ئیّمەش بەسەریدا ناخوینین تاوہکو بەرامبەر یّکمان پێنەدەن ، ئەوانیش بپرگەیک مەرۆمالاتیان دەسنیشانکرد بۆیان ، ئەوہبوو یەکیک لەو صەحابیانە ھەستا و سورەتی فاتیحەیی بەسەردا خویند ، دواى ئەوہ پیاوہکە ھەستا و چاک بوویەوہ وەکو بلىی کۆتوبەندی لى کرابیتەوہ ، صەحابیەکانیش مەرۆمالاتەکەیان وەرگرت و بردیان بەلام ھیچ ھەلسوکەوتیکیان تیناندا نەکرد تاوہکو پرس بە پیغەمبەری خوا (ﷺ) نەکەن ، کە ھاتنەوہ پۆیشتنە لای پیغەمبەر (ﷺ) و بەسەرھاتەکەیان بۆ گێرپایەوہ ، ئەویش فرمووی : ((وَمَا أَدْرَاكَ أَتَّهَا رُقِيَةً)) نێوہ چۆن زانیتان سورەتی فاتیحە خویندراوچارەبە ؟ پاشان پێیانى فرموو : ((اقتَسِمُوا هَذِهِ الْغَنَمَ وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ بِسَهْمٍ))^(۵) ئەم مەرۆمالاتە دابەش بکەن و پشکێکیش بۆ من دابنن ، وە فرمووی : ((إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللَّهِ))^(۶) .

واتە : بەپراستی شایستەترین شتێک کە کرئى لەسەر وەرگیرن کتیبەکەى خوا بە .

- وە ناو دەبریت بە : (الشّافِيّة / شيفادهر) ، چونکە شيفادهات لە نەخۆشپەکان بە ئیزنى خوا ، شيفای دلەکان دەدات و شيفای لاشەکانیش دەدات : شيفای دلەکان دەدات لە گومان و خەيال و ھەسوہسەکان ، وە شيفای لاشەکانیش دەدات لە ئیش و ئازارەکان

^(۵) متفق عليه من حديث أبي سعيد الخدري : البخاري : كتاب الإجارة ، باب (١٦) ، رقم : (٢٢٧٦) ، [٤ / ٥٧١] ، ومسلم : كتاب السلام باب (٢٣) .

^(۶) أخرجه البخاري من حديث ابن عباس : كتاب الطب ، باب (٣٤) ، رقم : (٥٧٣٧) ، [١٠ / ٢٤٤] .

ه‌روه‌کو چۆن نه‌مه به دی‌هات بۆ نه‌و که‌سه‌ی که پی‌وه‌یدر ابوو .
 - وه‌ ناوده‌بری‌ت به : (السَّبْعُ الْمَثَانِي / جهوت ئایه‌تی دووباره) ،
 خ‌وای‌گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی : ﴿لَقَدْ آتَيْنَكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَابِي وَالْقُرْآنَ
 الْعَظِيمَ﴾ (٨٧) [الصحرا] ، واته : وه‌ ئی‌مه‌ جهوت ئایه‌تی دووباره و
 قورئانی‌گه‌وره و مه‌زمنان پی‌داویت .

مه‌به‌ست به (السَّبْعُ الْمَثَانِي / جهوت ئایه‌تی دووباره) سوره‌تی
 فاتحیه‌یه‌ چونکه‌ بریتی‌یه‌ له‌ جهوت ئایه‌ت ، وه‌ جهوته‌که‌ش (السَّبْعُ)
 وه‌س‌فکراوه‌ به‌ دووباره (الْمَثَانِي) چونکه‌ خویندنه‌وه‌ی دووباره
 ده‌کریته‌وه‌ له‌ هه‌موو رکعاتیکدا .

پێغه‌م‌بریش (ﷺ) له‌م باره‌یه‌وه‌ فه‌رموویه‌تی : ((هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي
 وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيَتْهُ))^(٧) .

واته : سوره‌تی فاتحیه‌ بریتی‌یه‌ له‌ جهوت ئایه‌تی دووباره و
 قورئانی‌گه‌وره و مه‌زن که‌ پێمدراوه .

— وه‌ ناوده‌بری‌ت به : (الصَّلَاةُ / نَوَيْزٌ) ، هه‌روه‌کو چۆن له‌م
 فه‌رمووده‌ قودسیه‌دا هاتوه‌ که‌ خ‌وای‌گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی : ((قَسَمْتُ
 الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نَصْفَيْنِ ...))^(٨) واته : من ن‌وی‌زم له‌ نیوان خ‌ۆم و
 عه‌به‌ده‌که‌مدا کردووه‌ به‌ دوو به‌شه‌وه‌ ، نه‌جا نه‌و ن‌وی‌ژه‌شی به‌ سوره‌تی
 فاتحیه‌ ته‌فسیر کردووه .

^(٧) أخرجه البخاري من حديث أبي سعيد بن السعدي : كتاب التفسير ، باب (١) ، رقم : (٤٤٧٤) ، [١٩٦ / ٨] .

^(٨) أخرجه مسلم من حديث أبي هريرة : كتاب الصلاة ، باب (١١) ، رقم : (٣٩٥) ، [٣٢٤ / ٢] .

۴- ژماره‌ی نایه‌ته‌کانی :

نهم سوره‌ته بریتی‌یه له حوت نایه‌ته به ده‌قی قورئان ، هه‌روه‌کو له پێشه‌وه له فره‌مایشتی خوای گه‌وره‌دا باسکرا : ﴿ وَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ ﴾ [الحر] .

واته : نێمه حوت نایه‌تی دووباره و قورئانی گه‌وره و مه‌زنمان پی‌داویت .

جا فره‌مایشتی : ﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْمَعْلَمِينَ ﴾ نهمه نایه‌تی‌که .

وه ﴿ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾ هیش نایه‌تی دوومه .

وه ﴿ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴾ هیش نایه‌تی سێ‌یه‌مه .

وه ﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴾ هیش نایه‌تی چواره‌مه .

وه ﴿ هِدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ هیش نایه‌تی پینجه‌مه .

وه ﴿ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ﴾ هیش نایه‌تی شه‌شه‌مه .

هه‌روه‌ها ﴿ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴾ هیش نایه‌تی هه‌وته‌مه .

نهمه بۆچوون و مه‌زه‌بی زۆرینه‌ی زانایانه سه‌باره‌ته به ژماره‌ی نایه‌ته‌کانی .

وه بۆچوون و مه‌زه‌بی نيمامي شافعی نه‌وه‌یه که ﴿ صِرَاطَ الَّذِينَ

أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴾ ﴿٧﴾ به‌ک نایه‌ته که نایه‌تی

هه‌وته‌مه ، وه نایه‌تی به‌که‌می نهم سوره‌ته بریتی‌یه له : ﴿ بِسْمِ اللَّهِ

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿۱﴾ .

له بر ئەم جیاوازیه له هه ندیک موصحه فه کاندای نووسینی ژماره
 (۱) له پاش ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ (۱) هوه هیه ، ئەمەش وهک
 ئاماژەیه که بۆ ئەوهی که ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ هیش ئایه تیکه له سوره تی
 فاتحه ، وه له هه ندیکی تری موصحه فه کاندای ئەم ژماره یه بوونی نییه
 له بر شوینکه وتنی ئەو وتیه ی که ده لیت : ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾
 ئایه تیک نییه لئی .

که واته ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ به لای (شافعی) هوه ئایه تیکه له
 سوره تی فاتحه ، به لام به لای زۆرینه ی زانا یانه وه (الجمهور)
 ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ئایه تیک نییه نه له سوره تی فاتحه و نه جگه
 له فاتحه ییش له سوره ته کانی تری قورئان ، ته نها ئەوه نه بیته که له
 (سورة النمل) دا هاتوو چونکه ئەوه یان به کۆرا و به کدهنگی زانا یان
 به شیکه له و سوره ته ، ئەویش له فرما یشتی خوای گه وره دا : ﴿إِنَّهُ
 مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ [النمل] .

جگه له وه ئەوا ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ئایه تیکی سه ره خویه و
 تابه تیش نییه به سوره تیکی دیاریکراوه وه ، له بر ئەمه له هیه
 موصحه فیکدا نووسینی ژماره (۲) ی تیدا نییه له تیکرای سوره ته کاندای
 جگه له سوره تی فاتحه نه بیته ، ئەوهش له بر ئەوه یه که ﴿بِسْمِ اللَّهِ

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ نایه تیکمی سه ربه خوویه و بؤ جیا کردنه وهی نیوان سوره ته کان له به کتر دابه زیوه .

له بهر ئه مه له سه ره تای هه موو سوره ته کاندا ده هینریت و ده وتریت جگه له (سورة البراءة) نه بیئت چونکه له سه ره تای ئه م سوره ته دا ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ دانه به زینراوه ته سه ر پیغه مبه ر ﴿١﴾ هه ره کو چون دابه زینراوه ته سه ری له باقی سوره ته کانی تردا ، وه له هژی ئه وه شدا و تراوه : له بهر ئه وه یه که (سورة البراءة) ته واوکاره بؤ (سورة الأنفال) ، وه و تراوه : له بهر ئه وه یه که (سورة البراءة) به شمشیر و سزا دابه زیوه و به به رائهت و حاشا لی کردن دهستی پی کردوه بؤیه گونجاو نی یه باسی به زهیی و رهحمه تی پیشبخریت ، خواش زاناره .

٥- لیکنانه وهی په ناگرتن و (بسم الله) کردن :

(أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) به یه کلاسی به شیک نی یه له سوره تی فاتحه ، به لام ئه م په ناگرتنه بؤیه ده وتریت له بهر کرده وه کردنه به فه رمایه شتی خوای گه وه : ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ ﴿١٨﴾ [النحل] .

واته : نه گه ر ویستت قورئان بخوینیت ئه وا په نابگره به خوا له شهیتانی ده رکراو له رهحمه تی خوا .

نه گه ر موسلمان ویستی قورئان بخوینیت ئه وا له سه ره تای قورئان خویندنه که یدا په ناده گریت به خوا له شهیتانی ده رکراو له رهحمه تی

خوا و هه‌موو خیرتک .

وه (أَعُوذُ) واتاکه‌ی بریتیه‌یه له : په‌ناده‌گرم به‌خوای‌گه‌وره و
خۆمی پێ‌ده‌پارێزم له‌م دووژمنه ، (الْعَوْدُ) بریتیه‌یه له : په‌ناگرتن و
هانابردن بۆ لای خوا له‌شه‌یتان .

وه (الشَّيْطَانِ) مه‌به‌ست پێ‌ی هه‌موو یاخی‌بوو و سه‌رسه‌ختیکه‌ له
مرووف و جنۆک و گیانله‌به‌ران ، له (شَاطِطِ الشَّيْءِ إِذَا اشْتَدَّ) وه‌هاتوو
واته : تووندبوو ، یان له (شَطْنًا إِذَا بَعُدَ) وه‌هاتوو واته : دوورکه‌وتنه‌وه
، چونکه‌ شه‌یتان دووره له‌هه‌موو خیرتک .

(الرَّجِيمِ) : (فَعِيلٌ بِمَعْنَى مَفْعُولِ أَي الْمَرْجُومِ) واته : تیگیراو ،
چونکه‌ شه‌یتانه‌کان پارچه‌ نه‌ستیره‌یان تیده‌گیریت له‌ناسمانه‌وه‌ بۆیه
ناتوانن دزه‌ گوی‌ببستی بکه‌ن ، هه‌روه‌ها تییانده‌گیریت به‌زیکری‌خوای
پاک‌وبه‌نگرد و پایه‌دار ، که‌واته‌ شه‌یتان (مرجوم) به‌ واتای : ده‌رکراو
و دوورخراوه له‌ خیر ، بۆیه‌ موسلمان هانا‌ده‌بات و په‌ناده‌گیریت به‌خوا
له‌م شه‌یتانه‌ بۆ نه‌وه‌ی زه‌ره‌ر و زیانی پێ‌نه‌گه‌یه‌نیت ، وه‌ په‌ناده‌گیریت
به‌خوا له‌ تیکدان و فووتیکردن و هۆنراوه‌ یان جادووی شه‌یتان ، به‌م
شیوه‌یه له‌ په‌ناگرتنی پێغه‌مبه‌ردا (ﷺ) هاتوو^(۹) .

(۹) کما فی حدیث الاستعاذه فی الصلاة اسی سعید السخدری : أخرجه أحمد بقرم (۱۱۴۹۳) ، [۴ / ۱۲۹] ،
وابو داود : کتاب الصلاة باب (۱۲۲) ، رقم (۷۷۵) ، [۱ / ۳۴۴] ، والترمذی : کتاب الصلاة باب (۶۵) ، رقم
(۲۴۲) ، [۲ / ۹] ، وبحوه أخرجه ابن ماجه عن جبير بن مطعم (۸۰۷) وعن ابن مسعود (۸۰۸) .

وه (الهمز) مه به ست پیئی (الصرع) ه واته : تیکدان و تیکچوون ، چونکه هه ندیک جار شه یتان مرؤف تیکده دات و شیت ده بییت و جنۆکه ده چیتته ناو له شیوه وه ، جا ئه م تووشبوونه به تیکدان و تیکچوون له شه یتانه وهیه ، وه فه رمایشته ی خوای گه وره : ﴿الَّذِي يَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾ [البقرة] واته : ﴿نه و که سه ی که شه یتان تیکیده دات و تیکال به له شی ده بییت و ده سستی لی ده وه شینیت﴾ مه به ست پیئی (الصرع) ه واته : تیکدان و تیکچوون ، جا شه یتان ده چیتته ناو له شی مرؤفه وه و به ناو له شیدا ده پروات وه ک رویشتنی خوین ، وه هه ندیک جاریش تیکیده دات و شیتی ده کات ، وه نه گه ر خوا مرؤف نه پاریزیت له شه یتان نه وا زیانی پی ده گه یه نیت به وه سوه سه و خه یالات و تیکدان و تیکچوون .

وه (السنفخ / فووتیکردن) واتا که ی بریتییه له : فیززلی و خۆبه گه وره زانی (الکبیر) ، چونکه فیززلی و خۆبه گه وره زانی له شه یتانه وهیه ، نه وه فوده کات به مرؤفا و وای لیده کات خۆی به گه وره بزانییت .

وه (النفث) بریتییه له : هۆنراوه و شیعر ، خوای گه وره فه رموویه تی : ﴿وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ﴾ [الشعراء] .

واته : هۆنراوه بیژه کان و شاعیره کان که سانی سه رلیشییوا و چه واشه کراو شوینیان ده که ون .

که‌واته هۆنراوه و شیعر له فووکردن و ده‌برپینی شه‌یتانه جگه له‌وانه نه‌بیټ که شیعرێ پاک و خاوین و به‌دوورن له باسی نه‌شیاو ئه‌وا نه‌میان ستایشکراوه ، پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی : ((إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لَسِحْرًا ، وَإِنَّ مِنَ الشُّعْرِ حُكْمًا))^(۱۱).

واته : به‌پاستی هه‌ندیك له په‌وانبێژی بریتی‌یه له سیحر ، وه هه‌ندیك له شیعر بریتی‌یه له دانایی .

به‌لام زۆربه‌ی شیعر خراپه و له فووکردن و ده‌برپینی شه‌یتانه‌وه‌یه . وه وتراوه‌یشه : مه‌به‌ست به (النفث) بریتی‌یه له : سیحر و جادوو ، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی : ﴿ وَمِنْ شَرِّ الْفَقْنَتِ فِي الْعَمَدِ ﴾ [الفلق] .

واته : وه په‌نابه‌خواده‌گرم له خراپه‌ی ئه‌و ئافه‌رده جادوبازانه‌ی که فوده‌که‌ن به‌گریکاندا .

وه په‌نابه‌خواگرتن له پیش خویندنه‌وه‌ی قورئان له نوێژدا و جگه له نوێژیشدا سوننه‌ته ، له‌به‌ر فه‌رمایشتی خوای گه‌وره : ﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴾ [الحل] .

واته : نه‌گه‌ر ویستت قورئان بخوینیت ئه‌وا په‌نابگره به‌خوا له شه‌یتانی ده‌رکراو له ره‌حمه‌تی خوا .

وه ئه‌مه‌ش په‌هایه‌حاله‌تی نوێژ و جگه له نوێژیش ده‌گریته‌وه .

^(۱۱) أخرجه من حديث ابن عباس : أحمد برقم (٢٤٢٤) ، [١ / ٧٠١] ، وروى طرفه الأول عن جماعة من الصحابة ، وأخرجه أيضا أبو داود : كتاب الأدب باب (٩٥) ، رقم (٥٠١١) ، [٥ / ١٧٤] .

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾ :

پیتی (ب) بؤ (استعانة) و داوای یارمەتی کردنه ، وه ئەمه (فعل / کردار) یکی بؤ دانراوی ههیه ، بؤ دانراوه کهشی بریتییه له : (أستعين باسم الله) واته : داوای یارمەتی ده کهم به ناوی خواوه یان (أتحسن باسم الله) واته : خۆم پشت قایم و پارێزراو ده کهم به ناوی خواوه .

وه ناوی خوا (اسم الله) (مفرد مضاف) تاکی به پالە وه دراهه بۆیه هه موو ناوه کانی خوای گه وره ده گرێته وه ، که واته ده لئیت : خۆم پشت قایم و پارێزراو ده کهم یان خێروفه پ ده خوازم به ناوه کانی خوای پاک و بێ گهرد و پایه داره وه ، چونکه ناوه کانی خوای گه وره پێرۆز و به فه پ و موباره کن ، خوای گه وره فه رموویه تی : ﴿ نُبْرَكَ أَسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴾ [الرحمن] .

واته : پرخێری و پێرۆزی بؤ ناوی په روه ردگاری خاوه ن گه وره یی و پێز .

وه پێغه مبه ر (ﷺ) له دوعا و پارانه وه ی ده ست پێ کردنی نوێژدا ده فه رموو : ((وَبَارَكَ اسْمُكَ)) واته : خوا به پرخێری و پێرۆزی بؤ ناوی تو ، که واته ناوی خوا پرخێر و پێرۆزه ، وه تو فه پ و پێرۆزی ده خوازیت به ناوه کانی خواوه ، که واته ته ی تو (باسم الله : جار و محروور متعلق بمحذوف) أي : (أَتَبَّرَكَ وَأَسْتَعِينُ بِاسْمِ اللَّهِ) واته : فه پ و پێرۆزی ده خوازم و داوای یارمەتی ده کهم به ناوی خواوه .

وه (الله) : ناویکی دیاریکراوه بؤ خوای په‌رستراوی حق ، وه ئه‌مه له گه‌وره‌ترین ناوه‌کانی خوای پاک‌وبی‌گه‌رد و پایه‌داره ، وه (الله) واته : خوای په‌رستراو ، له (أَلِهَ يُؤَلِّهِ إِذَا عُذِّ) وه هاتووه واته : نه‌گه‌ر په‌رسترا ، که‌واته خوای پاک‌وبی‌گه‌رد و پایه‌دار په‌رستراوه و له هه‌موو پی‌ویسته‌کدا رووی تیده‌کریت .

(الرَّحْمَنُ) : ناویکه له ناوه‌کانی خوا که سیفه‌تیک له سیفاته‌کانی ده‌گریته‌وه ئه‌ویش بریتی‌یه له : (الرحمة) به‌زه‌یی .

(الرَّحِيمِ) ییش : به هه‌مان شی‌وه ، که‌واته ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمِ﴾ : له ناوه‌کانی خوان ، وه (الرحمة) به‌زه‌یی له سیفاته‌کانیه‌تی ، وه هه‌موو ناویک له ناوه‌کانی خوای گه‌وره سیفه‌تیک له سیفاته‌کانی ده‌گریته‌وه .

وه جیاوازی نێوان (الرَّحْمَنُ) و (الرَّحِيمِ) بریتی‌یه له‌وه‌ی که : (الرَّحْمَنُ) واته : خاوه‌نی ره‌حم و به‌زه‌یی‌کی گشتی‌یه بؤ هه‌موو دروستکراوه‌کان ، به‌لام (الرَّحِيمِ) : تاییه‌ته‌ته‌نها به ئیماندارانه‌وه ، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی : ﴿وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا﴾ [الأحزاب] .
واته : وه خوا به به‌زه‌یی‌یه به ئیمانداران .

٦ - ته‌فسیری نایه‌ته‌کانی فاتحه :

فه‌رمایشتی خوای گه‌وره : ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ : (الحمد) بریتی‌یه له : به‌چاک باسکردن و ستایشکردنی خوای پاک و بی‌گه‌رد و پایه‌دار ، خوای پاک‌وبی‌گه‌رد ستایش ده‌کریت واته :

ستایش ده‌کریّت به ناو و سیف‌ت و کرده‌وه‌کانی‌یه‌وه ، (الـحمد / ستایشکردن) گشتگیرتره له (الشکر / سوپاسکردن) چونکه (الشکر / سوپاسکردن) له‌سه‌ر کرده‌وه نه‌بیّت نا‌کریّت واته : له‌به‌رام‌به‌ر نیعمه‌تی‌کدا ده‌کریّت که خوا پیی داویت ، به‌لام (الـحمد / ستایشکردن) له‌سه‌ر ناو و سیفات و کرده‌وه‌کانیش ده‌کریّت ، که‌واته : (الـحمد / ستایشکردن) گشتگیر تره له (الشکر / سوپاسکردن) ، نه‌مش جیاوازی نیوان (الـحمد / ستایشکردن) و (الشکر / سوپاسکردن) ه .

(الـ) له‌فه‌رمایشتی ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ هدا : بۆ تی‌کرا‌بوونه (للاستغراق) واته‌ه‌موو ستایش و به‌چاک باسکردنه‌کان بۆ خوی پاک‌وبی‌گ‌رد و پایه‌داره به‌خاوه‌نداریتی و شایسته‌یه‌تیش ، جا‌هیچ که‌سیک شایسته‌ی ستایش و به‌چاک باسکردن‌نی‌به به‌په‌هایی جگه له‌خوی‌گه‌وره نه‌بیّت ، چونکه‌ته‌نها نه‌و نیعمه‌ت به‌خشه و خاوه‌نی نازونیعمه‌تی په‌هایه ، بۆیه ستایشی په‌هاش بۆ خوی پاک‌وبی‌گ‌رد و پایه‌داره ، بۆیه له‌فه‌رمایشتی ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ هدا واته : ه‌موو ستایش و به‌چاک باسکردنه‌کان بۆ خوی پاک‌وبی‌گ‌رد و پایه‌داره ، به‌لام دروستکراو نه‌وا ستایش ده‌کریّت به‌نه‌ندازه‌ی نه‌وه‌ی که‌خیری لئ‌ده‌وه‌شیت‌ه‌وه ، به‌لام خوا‌هر خو‌شی نه‌و خیره‌ی تیدا‌داناوه ، که‌واته : بنه‌مای (الـحمد / ستایشکردن) ته‌نها بۆ خوی‌گه‌وره‌یه .

فرمایشتی ﴿ رَبِّ اَلْمَلٰٓئِكٰتِ ﴾ : (الرب) بریتی‌یه له :
 په‌روه‌ردگاری دروستکراوه‌کان به نيعمه‌ته‌کانی که خوی پاک‌وبی‌گه‌رد
 و پایه‌داره ، وه نه‌ویش خاوه‌نیانه ، جا (الرب) به په‌هایی ده‌وتریت و
 مه‌به‌ست پی‌ی په‌روه‌ردگاره ، وه ده‌وتریت و مه‌به‌ست پی‌ی خاوه‌نداره
 ، وه خوا خاوه‌نی هه‌موو دروستکراوه‌کانه ، وه ده‌وتریت و مه‌به‌ست
 پی‌ی چاکسازیکاره ، وه خوی پاک‌وبی‌گه‌رد و پایه‌دار نه‌و کاروباری
 به‌نده‌کانی چاک ده‌کات و سه‌رپه‌رشتیان ده‌کات ، وه وته‌ی (الرب) به
 په‌هایی به‌کارناهیتریت جگه له بؤ خوی پاک‌وبی‌گه‌رد و پایه‌دار نه‌بیٔ
 ، به‌لام به‌کارمینانی بؤ جگه له خوا نه‌وا ده‌بیٔ به‌ند بکریت به‌وه‌ی که
 ده‌دریٔته پالی ، ده‌وتریت (ربُّ الدار) ، (ربُّ الإبل) واته : خاوه‌ن مال و
 خاوه‌ن وشتر .

به‌لام نه‌گه‌ر به په‌هایی وترا (الرب) یان (رب العالمین) نه‌وا ته‌نها
 تایبه‌ته به خوی پاک‌وبی‌گه‌رده‌وه و دروست نی‌یه وه‌سفی جگه له
 خوی پی‌بکریت .

وه ﴿ اَلْمَلٰٓئِكٰتِ ﴾ : کوی (العالم) هه ، که بریتی‌یه له : هه‌موو
 شتیک جگه له خوی پاک‌وبی‌گه‌رد و پایه‌دار نه‌بیٔ ، وه جیهانی‌کانیش
 له بونه‌وه‌ردا زؤن که‌س نایانزانیٔت جگه له خوی پاک‌وبی‌گه‌رد و
 پایه‌دار نه‌بیٔ ، له‌وانه‌ش : جیهانی مروف ، جیهانی جنوکه ، جیهانی
 فریشته ، جیهانی بیگیانه‌کان و جیهانی گیانله‌به‌ران ، هه‌موو
 په‌گه‌زه‌کانی دروستکراوه‌کان پییان ده‌وتریت : جیهانی‌کان ، وه

په روه ردگاریان بریتۍ په له خوای گوره ، هیچ که سیک له
په روه ردگاریتی خوای پاک و بی گورد و پایه دار دهرناچیت .

فرمایستی خوای پایه دار ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ : ته فسیری نه م دووانه مان
زانی له لیکدانه وهی (بسم الله) دا .

فرمایستی خوای پایه دار ﴿مَلِكٍ يَوْمَ الدِّينِ﴾ : له خویندنه وهیه کدا
(مَلِك) به نه لیفه وهیه ، وه له خویندنه وهیه کی تردا (مَلِك)
ده خوینریته وه ، وه هر دوو خویندنه وه که ش صه حیج و راستن ، خوا
هر خوی خاوه ن و پادشایه .

﴿يَوْمَ الدِّينِ﴾ : مه به ست به ﴿الدِّينِ﴾ لیره دا : لیپرسینه وه و
پاداشته ، خوای گوره فرموویه تی : ﴿كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالَّذِينَ ﴿٦﴾﴾
[الانفطار] أي : الحساب والجزاء ، واته : نه خیر نیوه لیپرسینه وه و
پاداشت به درو ده خه نه وه .

خوای گوره فرموویه تی : ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالَّذِينَ ﴿٦﴾﴾
[الماعون] .

واته : نا نه و که سه نابینیت که باوه پی به لیپرسینه وه و پاداشت
نی به .

واته : پاداشت و لیپرسینه وه و زیندووبونه وه به درو ده خاته وه .

خوای گوره فرموویه تی : ﴿فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالَّذِينَ ﴿٧﴾﴾ [التين] .

واته : دواي نه وه کی تو به درو ده خاته وه سه باره ت به لیپرسینه وه

و پاداشت له پۆژی قیامه‌تدا ، (یوم الدین / پۆژی لیپرسینه‌وه و پاداشت) واته : (یوم القيامة / پۆژی قیامه‌ت) ، ناوئراوه به (یوم الدین / پۆژی لیپرسینه‌وه و پاداشت) چونکه پۆژی پاداشت و لیپرسینه‌وهیه .

له‌به‌ر چی فه‌رموویه‌تی : ﴿مَلِكٍ يَوْمَ الدِّينِ﴾ ؟ له کاتی‌کدا که ئه‌و خاوه‌نی قیامه‌ت و جگه له قیامه‌تی‌شه ، (یوم الدین / پۆژی لیپرسینه‌وه و پاداشت) تاییبه‌تکراوه به باسکردن چونکه له‌و پۆژه‌دا خاوه‌نداریتی نییه جگه له بۆ خوای پاک و بی‌گه‌رد و پایه‌دار نه‌بی‌ت هه‌روه‌کو فه‌رموویه‌تی : ﴿لَمِنَ الْمَلِكِ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَجْدُ الْفَهَّارِ﴾ [غانر] .

واته : ئایا ئه‌مرۆ موک و خاوه‌نداریتی بۆ کێیه ؟ ته‌نها بۆ خوای تاک و ته‌نها و بالاده‌سته .

پادشاکان و تاک تاکی خه‌لک له‌و پۆژه‌دا یه‌کسانن ، هیچ که‌سی‌ک موکێ نییه جگه له خوای گه‌وره نه‌بی‌ت ، له‌به‌ر ئه‌وه به تاییبه‌تی باسی کردووه له فه‌رمایشتی ﴿مَلِكٍ يَوْمَ الدِّينِ﴾ هه‌رچه‌نده خوای پاک و بی‌گه‌رد و پایه‌دار خاوه‌نی جگه له ئه‌و پۆژه‌یشه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که له‌و پۆژه‌دا موکێ جگه له خوا نامی‌نیت تیی‌دا ، هه‌ر بۆیه له فه‌رمووده‌دا هاتووه : ((إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى يَقُولُ : أَنَا الْمَلِكُ ، أَيْنَ الْجَبَّارُونَ ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ ؟))^(۱۱).

واته : به‌پراستی خوای پاک و بی‌گه‌رد و پایه‌دار ده‌فه‌رموویت : من

^(۱۱) أخرجه مسلم من حديث عبد الله بن عمر : كتاب صفات المنافقين ، باب (۱) ، رقم : (۲۷۸۸) ، وأصله في البخاري : كتاب التوحيد باب (۱۹) رقم (۷۴۱۲) [۳ / ۴۸۰] .

پادشام ، کوان ستمکاره خو سه پینه ره کان ؟ کوان خو به گوره زانه کان ؟
 وه نه مش وه کو نه و فرمایشته ی خوی پاک و بی گره و پایه داره :
 ﴿لَمِنَ الْمَلِكِ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَحْدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾﴾ [غافر] .

واته : نایا نه مرؤ مولک و خاوه ندریتی بؤ کی یه ؟ ته نها بؤ خوی
 تانک و ته نها و بالاده سته .

له م ریژه دا هه موو خه لک یه کسانن : پادشا و کویله کانیان ، فه قیر و
 ده وله مه ندیان و ریژداره کانیان ، هیه که سیئک له که سیئکی تر جیا
 ناکریتته وه ته نها به کرده وه ی چاک نه بیئت .

فرمایشتی خوی گوره : ﴿إِيَّاكَ نَبِّدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِيثُ﴾ :

﴿إِيَّاكَ نَبِّدُ﴾ واته : تاییه تت ده که یه به پرستن ، وه ﴿إِيَّاكَ﴾ ی
 پیش خستوووه بؤ نه وه ی ناماژه یه ک بیئت بؤ تاییه تمه ندیتی ، وه هیه
 که سیئک شایسته ی پرستن نی یه جگه له خوی پاک و بی گره و پایه دار
 نه بیئت ، وه نه مش له بابته ی حصر و کورته لهینانه ، چونکه
 پیشخستنی کارتیکراو به سهر کارتیکه ردا حصر و کورته لهینان
 ده که یه نیئت ، واته : هیه که سیئک شایسته ی پرستن نی یه جگه له تو .

﴿وَإِيَّاكَ نَسْتَعِيثُ﴾ واته : داوای یارمه تیت لی ده که یه ، وه داوای
 یارمه تی لی کردن جوریکه له عیبادهت و پرستن ، باشه له بهر چی به
 ته نها باسی کردوووه له کاتی کدا که ده چیته ناو فرمایشتی ﴿إِيَّاكَ﴾

نَبِّدُ هه وه ؟

وتویانه : نه‌مه له باب‌ه‌تی (عطف‌الخاص علی‌العام) -ه‌وه‌یه ،
 نه‌وه‌ش له‌به‌ر نه‌وه‌یه چونکه عیباده‌ت و په‌رستن‌حق و مافی‌خوای
 گه‌وره‌یه ، وه‌ داوای یارمه‌تی لی‌کردن‌حق و مافی‌دروستکراوه‌کانه ،
 چونکه مه‌خلوق و دروستکراو داوای یارمه‌تی ده‌کات له‌خوا و
 پی‌ویستیه‌کانی لی‌ده‌خوازیت .

وه ﴿إِيَّاكَ﴾ سی‌دووباره‌کردوه‌ته‌وه و نه‌یفه‌رموه ﴿إِيَّاكَ تَعْبُدُ
 وَتَسْتَعِينُ﴾ له‌به‌ر هوکاری جه‌ختکردنه‌وه‌ی تایبه‌تمه‌ندیتی و نه‌وه‌ی که
 هیچ‌که‌سینک شایسته‌ی په‌رستن و شایسته‌ی داوای یارمه‌تی لی‌کردن
 نی‌یه جگه له‌خوای پاک‌وبی‌گردد و پایه‌دار نه‌بیت ، ته‌نها نه‌وه
 یارمه‌تیده‌ره ، وه‌ هم‌وو‌دین و ئاینیش له‌سه‌ر په‌رستن و داوای
 یارمه‌تی لی‌کردن ده‌سورپته‌وه ، له‌سه‌ر نه‌م دوو‌وته گه‌وره‌یه : ﴿إِيَّاكَ
 تَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ .

فه‌رمایشتی خوای گه‌وره : ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ نه‌مه‌دوعا و
 پارانه‌وه‌یه که پی‌ی ده‌وتریت دوعا و پارانه‌وه‌ی داواکاری (دُعَاءُ
 الْمَسْأَلَةِ) ، وه‌ نه‌وه‌ی که پی‌شتر له‌سه‌ره‌تای نه‌م سوره‌ته‌دا باسکرا
 که فه‌رمایشتی ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ که بریتی‌یه له‌دوعا و
 پارانه‌وه‌ی په‌رستن (دُعَاءُ الْعِبَادَةِ) ، چونکه دوعا دابه‌ش ده‌بیت به‌سه‌ر
 دوو‌به‌شدا :

یه‌که‌م : دوعا و پارانه‌وه‌ی په‌رستن (دُعَاءُ الْعِبَادَةِ) بریتی‌یه له‌

ستایشکردنی خوا ، و ستایشکردنی خوایش پارانه‌ویه که دوعا و پارانه‌وی په‌رسته .

دووم : دوعا و پارانه‌وی داواکاری (دُعَاءُ الْمَسْأَلَةِ) : وه به‌شیک

لئی بریتی‌یه له فرمایشتی : ﴿ اٰمِدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ تاوه‌کو کوتایی سوره‌ته‌که .

﴿ اٰمِدِنَا ﴾ هیدایه‌ت بریتی‌یه له : رپیشاندان و پینمایی‌کردن ، واته : رینگه‌مان پیشان بده و پینماییمان بکه .

وه هیدایه‌تیش چوار به‌شه ، به‌لام گرنگترینیان دوو به‌شه :

به‌شس یه‌که‌م : هیدایه‌تی رپیشاندان و پینمایی‌کردن ، که

ئه‌مه‌ش گشتی‌یه له دوو رووه‌وه :

له رووی ئه‌وه‌ی که رپیشاندان و پینمایی‌کردن بۆ باوه‌ردار و

بئ‌باوه‌ریش دیته دی ، وه خوای گه‌وره پینمایی کافر و بئ‌باوه‌رداریشی

کردووه ، به واتایه‌ی ئه‌وه‌ی که‌وا رپیشاندان‌اوه و پینمایی کردووه و

رینگای حه‌قی بۆی پوون کردۆته‌وه ، خوای گه‌وره فرموییه‌تی : ﴿ وَاَمَّا

تَمُوذُ فَهَدَيْتَهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ ﴾ [فصلت] آی : آرشدناهم .

واته : پینمایی گه‌لی سه‌مودمان کرد و رینگای حه‌ق و راستیمان

بۆیان پوون کرده‌وه به‌لام ئه‌وان کویره‌وه‌ریان بئ‌خۆشتر بوو له

رینمایی .

هه‌روه‌ها ئه‌مه‌یان گشتگیره له رووی ئه‌و که‌سه‌ی که پینمایی

ده‌کات و رینگای حه‌ق پیشانی خه‌لک ده‌دات ، که ئه‌مه‌ش پیغه‌مبه‌ر

﴿﴾ و نهوانهش که شوینی که وتوون ده گریته وه : ﴿ وَأَنْكَ لَهْدِي إِلَىٰ

صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ [الشوری] .

واته : وه به راستی تو - نهی پیغمبری خوا - پینمایی خهک ده که یت بۆ لای پیگای راست .

بهشش ﴿وَوَهْم﴾ : هیدایهتی تهوفیق و ناسنکاری بۆ کردنه بۆ وه رگرتنی حق و راستی ، ههروهها نه مهش تایبه ته له دوو رووه وه : نه مه بۆ باوه پردار نه بیته نایه ته دی ، که نه مهش له تایبه تمه ندیه کانی پاک و بی گهر د و پایه داره ، هه ر بۆیه نه م به شه یانی ره د کردووه ته وه له پیغمبری خوا ﴿﴾ و فهرموویه تی : ﴿ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ﴾ ﴿٥٣﴾ [القصص] .

واته : به راستی نهی پیغمبری خوا تو ناتوانیت هیدایهتی نه و که سه بدهیت که خو شیت ده ویت به لام خوا هیدایهتی که سانیک ده دات که خو ی ویستی لی بیته .

فه رمایستی ﴿﴾ ﴿أَهْدِنَا﴾ : هه ر دوو به شه هیدایه ته که ده گریته وه : هیدایهتی پینپیشان دان و پینمایی کردن (هدایة الدلالة والإرشاد) ، ههروهها هیدایهتی تهوفیق و ناسنکاری بۆ کردن بۆ وه رگرتنی حق و راستی (هدایة التوفيق) ، واته : ریمانپیشان بده و پینماییمان بکه ، وه دامه زراو و موفه قمان بکه .

﴿الْحَرِطَ﴾ : له زمانه وانيدا بریتی به له : نه و پړگایه ی که خه لکی و نازهل به سه ریدا ده پړون ، وه مه به ست به ﴿الْحَرِطَ﴾ لیسه دا : بریتی به له : نیسلام و قورئان و پیغه مبر ﴿﴾ ، هر یه که له و سیانه ناونراوه پړگا چونکه ده تگه به نیت به خوی پاک و بی گهرد و پایه دار .

﴿السَّقِيمَ﴾ : واتاکه ی بریتی به له : نه و پړگایه ی که لاری و خوار و خچی و تاریکی و شاراوه یی تیدا نه بیت ، پړگایه کی راست و روونه نه و که سه ی به سه ریدا بروت ون و گومرا نابیت ، به پیچه وانهی پړچکه لار و خوار و خیح و جیاوازه کان که نه و که سه ی به سه ریدا ده بروت ون و گومرا و سه رلیشیاو او ده بیت ، بویه خوی په روه ردگار فرموویه تی : ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السَّبِيلَ فَتَفْرَقَ بِيكُمُ عَن سَبِيلِهِ﴾ ذَلِكُمْ وَصَّكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿۱۳﴾ [الانعام] .

واته : به راستی نه مه پړگا راسته که ی منه و شوینی که ون ، وه شوینی پړچکه کان مه که ون چونکه له پړگاکه ی خوا لاتان ده دات و په رته وازه تان ده کات ، نه وه ناموزگاری خوی به بۆتان بۆ نه وه ی خو پاریزی بکن .

بویه پړگای خوا به کیکه و پارچه پارچه و لاری و خوار و خچی و لیلی و تاریکی و شاراوه یی و ناروونی تیدا نی به ، به لام پړگای لار و خوار و خیح نه و نه مه پړگای گومرایسی و سه رلیشیاوانه په نا به خوا .

بؤیه کانتیک پیغمبر (ﷺ) نهم نایه‌ته‌ی خوینده‌وه : ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ...﴾ هیلئیکی راستی کیشا و پاشان چهند هیلئیکی زوری تری به لای راست و چه‌پی نه‌و هیلئه راسته‌دا کیشا و به هیلئه راسته‌که‌ی فرموی : نهمه ریگای خوابه ، وه سه‌بارت به ریگاکانی تر فرموی : نهمانه‌ش ریچکن ، وه له‌سه‌ر هه‌ر ریچکه‌یه‌کیش شه‌یتانئیکی له‌سه‌ره و بانگه‌وازی بؤ ده‌کات^(۱۲) .

فرمایشتی خوی گوره : ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْتَ عَلَيْهِمْ﴾ : ریگا هه‌ندیک جار خوا ده‌یداته پال خوی وه‌کو فرمایشتی خوی گوره : ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ...﴾ وه فرمایشتی : ﴿وَأَنَّكَ لَتَهْدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^(۱۳) صِرَاطِ اللَّهِ... ﴿[الشوری] .

خوی پاک‌وبئ‌گه‌رد و پایه‌دار ریگا ده‌داته پال خوی چونکه خوی دایناوه و ریتمایی بؤ کردووه و روونی کردووه‌ته‌وه بؤ خه‌لکی ، وه هه‌روه‌ها له‌به‌ر نه‌وه‌ی که گه‌یه‌نهره به خوی گوره ، بؤیه داویه‌ته‌ پال خوی دانه‌پالئیکی ریژلیتیراو (إضافة تشریف و تکریم) ، وه نهم دانه‌پال‌ه‌ش ناماژیه بؤ نه‌وه‌ی که نهم ریگایه گه‌یه‌نهره به خوی پاک‌و بئ‌گه‌رد و پایه‌دار ، وه جاری واش هه‌یه ده‌یداته پال په‌یره‌وکارانی نه‌و

^(۱۲) أخرجه من حديث ابن مسعود : أحمد برقم (٤١٤٢) ، والحاكم : كتاب التفسير ، رقم (٣٢٩٤) وقال : حديث صحيح الإسناد ولم يخرجاه ، وأخرجه ابن ماجه من حديث جابر : كتاب المقدمة ، باب (١) ، رقم (١١) ، [١٥ / ١] .

پښگایه وه کو نه م نایه ته : ﴿مِرْطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ ، داویه ته پال نه و
که سانه ی که نیعمته ی داوه به سه ریاندا ، چونکه نه وانن که به سه ریدا
ده پوڼ به پیچه وانه ی گومرپایان که له سه ر چه ندین پښکه ی گومرپایین .

﴿الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ : که تو نه وانن پښمایه ی کردووه بو
گرته به ری نه و پښگایه و سه رکه وتویانن کردووه بو ی ، وه نه مه ش
که وره ترین نیعمته ته له خوی پاک و بی گهر د و پایه داره وه ، به لام نایا
نه و که سانه کیڼ که خوا نیعمته ی خو یی داوه به سه ریاندا ؟

خوای گه وره نه مه ی پوون کردووه ته وه له نه م فرمایشته یدا :

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ [النساء] .
واته : وه هر که سیک گو یزایه لی خوا و پیغه مبه ر بکات نه و نه و
که سه له گه ل پیغه مبه ران و راستگو یان و شه هیدانی رببازی خوا و
پیاوچاگاندا ده بیت که نه وانیش باشتین هاوړین .

نه م پښگایه کی به سه ریدا ده پروات ؟ نه وانه به سه ریدا ده پوڼ که
خوا ناز و نیعمته ی خو یی داوه به سه ریاندا له :

پیغه مبه ران : نه م کو مه له یه ش یه که م ده ستن که به سه ریدا
پوشتون ، وه راستگو یان : چونکه راستگو یان باشتین ی خه لکن له
دوای پیغه مبه ران ، وه شه هیدانی پښگای خوا : له پاش پله ی
راستگو یانه وه دین ، وه پیاوچاگانیش که تیکرپای باوه پدارانن .

که‌واته ئه‌وانه‌ی به‌سه‌ر ئه‌م پښگایه‌دا ده‌پۆن چه‌ند چینیکن :

چینی یه‌که‌م بریتین له : پیغه‌مبه‌ران ، پاشان به‌ دوایاندا
 راستگۆیان ، پاشان به‌ دوایاندا شه‌هیدان ، پاشان به‌ دوایاندا
 پیاوچاکانی له‌ هه‌موو ئوممه‌تیک ، داواکارم له‌ خوا ئیمه‌ و ئیوه‌ش وا
 لیبات که‌ به‌سه‌ر ئه‌و پښگا راسته‌دا برۆین له‌ گه‌ڵ ئه‌و چینه‌ پزیزدارانه‌دا
 ﴿وَحَسَنَ أَوْلَیْکَ رَفِیقًا﴾ که‌ ئه‌وانیش باشتین هاوپیڤن ، وه‌ مرۆفـ
 له‌م دونیایه‌دا کاتیک که‌ به‌سه‌ر پښگای راسته‌دا ده‌پوات چه‌ند به‌رته‌سکی
 و ناڤه‌حه‌تی و سه‌ختی یه‌که‌ ده‌بینیت ، وه‌ هه‌ست به‌ نامۆی و
 ته‌نهاییه‌کیش ده‌کات له‌ نۆو خه‌لکدا ، بگه‌ره‌ جاری واش هه‌یه‌ تووشی
 لێدان و پیداهه‌ لکۆلان و هه‌رپه‌شه‌ و سووکایه‌تی پی‌کردنیش ده‌بیته‌وه .
 جا کاتیک بیربکاته‌وه‌ که‌ هاوپیڤیانی ئه‌وانه‌ن که‌ خوا نیعمه‌تی
 خۆی به‌سه‌ردا داون له‌ پیغه‌مبه‌ران و راستگۆیان و شه‌هیدان و
 پیاوچاکان له‌و کاته‌دا دلێ نارام ده‌بیته‌ و دان به‌خۆدا ده‌گرێ و خۆراگر
 ده‌بیته‌ به‌رامبه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ تووشی ده‌بیته‌ له‌سه‌ر گرتنه‌به‌ری ئه‌و
 پښگایه‌ ، وه‌ پۆیشتن به‌سه‌ر ئه‌م پښگایه‌دا ده‌وردراوه‌ به‌ ناخۆشی و
 ده‌وردراوه‌ به‌ سه‌ختی و ناڤه‌حه‌تی ، ئه‌و پښگایه‌ گول‌پاخراو نه‌کراوه‌ ،
 بۆیه‌ گرتنه‌به‌ری ئه‌م پښگایه‌ پی‌ویستی به‌ نارامگرتنیکێ زۆر درێژخایه‌ن
 و بپریار و سووربوونی چه‌خته‌سه‌رکراو هه‌یه‌ ، وه‌ له‌وه‌ی که‌ یارمه‌تیت
 بدات له‌سه‌ر گرتنه‌به‌ری ئه‌م پښگایه‌ و سه‌ختی و ناڤه‌حه‌تییه‌کانت
 له‌سه‌ر سووک و ئاسان بکات بیرکردنه‌وه‌ته‌ له‌وه‌ی که‌ توو هاوپیڤیه‌تی ئه‌و

که سانه ده که بیت ، به لام ئەمە پێویستی بە باوەر هەیه ، وه که میس هەیه که سەرکه وتوو بکریت بۆ ئەوه : ﴿ وَمَا يُلْقِنَهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقِنَهَا إِلَّا ذُو حَظِّ عَظِيمٍ ﴾ [فصلت] .

واته : کهس سەرکه وتوو ناکریت بۆ ئەوه تەنها ئەو که سان نەبیت که خۆراگرن و کهس سەرکه وتوو ناکریت بۆ ئەوه تەنها ئەو که سانه نەبیت که خاوهنی بەشیکی گەورەن له خێر .

که واته ئەوانەى که خوا نیعمەتى داوه بە سەریادا بریتین له : هەلگرانی زانستی بە سوود و کردەوهی چاک له : پێغەمبەران و راستگۆیان و شەهیدان و پیاوچاکان .

فرمایەشتی خۆای گەرە : ﴿ عَنِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ ﴾ : ئەوانەى که توپەیی خویان لە سەرە کێن ؟

ئەوانەن که زانستیان پێیە بە لام کردەوه یان نیە ، فێری زانستی بە سوود بوون و شارەزا بوون بە لام کردەوه یان نەکردوه بە زانسته که یان ، ئا ئەوانە توپەیی خویان لە سەرە چونکه سەریپچی خویان کردوه بە زانست و بەرچاوپۆشنیه وه ، ئەمەش هەموو ئەو که سانه دەگریتە وه که کردەوه ناکەن بە زانسته که یان ئەوانە توپەیی خویان لە سەرە ، له پیش هەموو ئەوانە شەوه جووله که کانن چونکه جووله که زانستیان لایوو ، وه خۆای گەرە له قورئاندا به خاوهن کتیب و به خاوهن زانست ناوی بردوون بە لام له بەر ئەوهی کاتیک کردەوه یان نەکرد بە زانسته که یان خوا توپەبوو لیان ، وه ئەمەش تاییەت نیە

به نه وانه وه ، به لکو گشتی به بۆ هه موو که سێک که رێگا و رێچکه ی نه وان بگریته به ر له نه وانه ی که زانست فیر ده بن و کرده وه ی پێ ناکه ن .

﴿وَلَا الْمَسْأَلِينَ﴾ گومرایان بریتین له : نه وانه ی که به بی زانست کرده وه ده که ن ، چونکه نه مانه له سه ر زانست و پێنمای نی ، نمونه یان وه کو نمونه ی که سێک وایه که به سه ر رێگایه کدا به روات و رێگاکه ش نه ناسیت ، ئایا نه و که سه ی که به وشکانیدا ده پرات و رێگاکه ش نه ناسیت ئایا پێی ناوتریت گومرا و نه و که سه له رێگای مه ترسی و تیاچوون و فه وتاندا نی به ؟ بۆیه نه و که سه ی که به بی زانست کرده وه بکات له شه رعدا گومرایه په نا به خوا ، هه ر چه نده کرده وه ده کات و خۆی ماندوو ده کات و خۆی له خوا نزیک ده کاته وه و ده گریت و هاوارده کات و به هه شتی ده ویت ، به لام له به ر نه وه ی که له سه ر رێگای راست نه رۆیشتوو نه وا نه وانه سوودی پێ ناگه یه نن .

وه (گاواره کان / النصارى) ده چنه ریزی گومرایانه وه له به ر نه وه ی که کرده وه یان کردوو به بی زانست ، وه خورافیه کان و بیدعه کارانیش ده چنه ریزیانه وه له به ر نه وه ی که به بی زانست کرده وه ده که ن .

بۆیه نوێژخۆزین و خۆینه ری (سوره تی فاتحه) داوا له خوا ده کات دووری به خاته وه له رێگای نه م دوو جووره له مرؤف : نه وانه ی که زانستیان پێ به و کرده وه ی پێ ناکه ن ، وه نه وانه ش که کرده وه یان پێ به لام به بی زانست .

له نئستادا هندی کومل و جهامعات هن زانست و فیربوونی به کم بایخ پیشانی خه لکی ددهن ، پییان ده لئین : خوتان سه رقالم بکن به پرستن و زیکرکرنه وه و له پیناوی خوادا دهریچن مه به ستیشیان به له پیناوی خوادا بریتی به له : دهرچوون و گشت و گهران به شاره کاندا ، وه خه لکی له فیربوونی زانست سارده که نه وه و فیربوونی زانست به کم بایخ پیشان ددهن و له ریژ و پایه ی زانست و زانایان کم ده که نه وه ، وه ئه م ریگایشه گومراییه په نابه خوا ، بویه ده بیت له سه ره تادا له زانسته وه ده ست پی بکریت چونکه خوی گه وره فرموویه تی : ﴿ فَأَعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَسْتَغْفِرُ لِدُنْيَاكَ ﴾ (۱۱)

[محمد] .

واته : بزانه که وا هیچ په رستراویک نی به شایسته ی پرستن بیت جگه له خوا و داوای لیخوشبوون بکه بو تاوانه کانت .
 به زانست دهستی پی کرد پیش وته و کرده وه .
 وه ئه و نایه تانه ی پیشوو به لگه بوون له سه ره ئه وه ی که خه لکی سه باره ت به زانست و کرده وه کردن سی چینن :
 - جا ئه وانه ی که زانستی به سوود و کرده وه ی چاکیان پیکه وه کۆکردووه ته وه ئه وانن که خوا نیعمه تی داوه به سه ریاندا ، ئه وانه ی که وا له م سوره ته داوا له خوا ده که بیت که ریئماییت بکات بو سه ره ریگا که یان .

- وه نهوانهش که زانستیان وه رگرتووه و وازیان له کرده وه کردن هیناوه نهوانن که توپهیی خویان له سه ره و خوا لییان توپهیه ، جا له هر میلله تیک یان له هر ئایینیک بن .

- وه نهوانهش که کرده وه یان وه رگرتووه و وازیان له زانستیان هیناوه نهوانه گومپایانن ، ئەم دوو گروپه زهره رهنندن ، داوی سه لامه تی له خوا ده که بن .

جا نه گه ر تیرامینیت له ئەم سوره ته نهوا له نهینی گه وره ییه که ی تیده گی ، وه خوا له هه موو رکاتیک له رکاته کانی نوێژدا داینه ناوه بخوینریت ته نها له بهر پله و پایه و گه وره ییه که ی نه بیت له نیوان تیکرای سوره ته کاندای .

وه به شیک له و پله و پایه و گه وره ییه نه وه یه که ئەم سوره ته ئەم دوعا و پارانه وه گه وره ییه له خۆ گرتووه : دوعا و پارانه وه ی په رستن (دُعَاءُ الْعِبَادَةِ) له سه ره تاکه یدا و دوعا و پارانه وه ی داواکاریش (دُعَاءُ الْمَسْأَلَةِ) له کۆتاییه که یدا ، ئەم سوره ته هه مووی دوعا و پارانه وه یه ، جا له بهر ئەمه سوننه ته له نوێژدا نه گه ر نوێژخوین کۆتایی به خویندنه وه ی ئەم سوره ته هینا بلیت : (أَمِينَ) بۆ پیشنوێژ (الإمام) و نهو که سه ش که له پشت پیشنوێژه وه یه (المأموم) و نهو که سه ش که به ته نها نوێژ ده کات (المنفرد) و ته ی (أَمِينَ) بۆ هه موویان سوننه ته ، وه (أَمِينَ) یش و اتا که ی بریتی یه له : (اللَّهُمَّ اسْتَجِبْ) و اته : خواجه وه لامم بده ره وه و اته : خواجه ئەم دوعایه م گیرا بکه و وه لامی بده ره وه ،

که واته (آمِن) داوای وه لآمدانه وهی دوعا و پارانه وهی ئەم سورده ته به ، وه (آمِن) واجب نی به له نوێژدا ، وه سوننه ته له نوێژه ناشکراکاندا (الصلاة الجهرية) به دهنگی بهرز (آمِن) بلّیت ئەمه ئەگەر پێشنوێژ بێت (الإمام) یان له پشت پێشنوێژه وه بێت (المأموم) یان به تهنها نوێژ بکات (المنفرد) ، به لام ئەگەر به هیمنی و کپی خویندی ئەوا به هیمنی و کپی دهیلّیت .

۷. نه وهی که له باره ی فهزلیه وه هاتوووه :

وه به شیک له گه وره یی ئەم سورده ته نه وه به که له م فهرموو ده قودسیه دا هاتوووه - له (صحیحی موسلم) دا - که خوای گه وره ده فهرموویت : ((قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ)) واته : من نوێژم له نێوان خۆم و عه بده که مدا کردوو به دوو به شه وه ، وه عه بده که م داوای هه ر شتیک بکات پێی ده به خشم ، وه مه به ست به نوێژ لێره دا سورده تی فاتیه به ، ناو نراوه به نوێژ چونکه له ناو نوێژدا ده خوینریت ، وه له بهر نه وه ی (الصلاة) له زمانه وانیدا : واته : دوعا و پارانه وه ، وه سورده تی فاتیه ش دوعا و پارانه وه به .

فه رمایشتی : (له نێوان خۆم و عه بده که مدا کردوو به دوو به شه وه) : ئەم سورده ته هه وت نایه ته : سێ نایه ت و نیوی بو خوای گه وره به ، وه سێ نایه ت و نیویشی بو عه بد و به نده به :

((فَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ : ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : حَمْدِي عَبْدِي ، وَإِذَا قَالَ : ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : أَنْتَى عَلَيَّ عَبْدِي ، وَإِذَا

قَالَ : ﴿سَلِّكْ يَوْمَ الْيَوْمِ﴾ ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : مَجْدَنِي عَبْدِي ، وَإِذَا قَالَ : ﴿إِيَّاكَ تَبَدُّ وَإِيَّاكَ نَسَعِيْتُ﴾ ، قَالَ : هَذَا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ .
 واته : جا نه‌گەر به‌نده وتی : ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ خوای
 گوره ده‌فرمویت : به‌نده‌که‌م سوپاسی کردم ، وه نه‌گەر وتی :
 ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ، خوای گوره ده‌فرمویت : به‌نده‌که‌م ستایشی
 کردم ، وه نه‌گەر وتی : ﴿سَلِّكْ يَوْمَ الْيَوْمِ﴾ ، خوای گوره ده‌فرمویت
 : به‌نده‌که‌م به‌گوره رای گرتم ، وه نه‌گەر وتی : ﴿إِيَّاكَ تَبَدُّ وَإِيَّاكَ
 نَسَعِيْتُ﴾ ، خوای گوره ده‌فرمویت : نه‌مه له نیوان من و
 به‌نده‌که‌مدایه وه بۆ به‌نده‌که‌م هه‌یه نه‌وه‌ی که داوای ده‌کات .
 ﴿إِيَّاكَ تَبَدُّ﴾ نه‌مه بۆ خواجه ، ﴿وَإِيَّاكَ نَسَعِيْتُ﴾ نه‌مه بۆ
 به‌نده‌یه ، له فرمایشتی ﴿وَإِيَّاكَ نَسَعِيْتُ﴾ هه‌وه تاوه‌کو کوتایی
 سوره‌ته‌که بۆ به‌نده‌یه چونکه به‌نده پئی ده‌پارێته‌وه له په‌روه‌ردگاری
 ، وه له ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ هه‌وه تاوه‌کو ﴿إِيَّاكَ تَبَدُّ﴾ نه‌مه
 بۆ خوای پاک‌وبیگه‌رد و پایه‌داره چونکه هه‌مووی ستایشه له‌سه‌ر
 خوای گوره ، نه‌مه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ر گه‌وره‌یی نه‌م سوره‌ته بۆیه
 فرموویه‌تی : ((فَإِذَا قَالَ : ﴿أَعِدْنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝١ مِرْطَ الْإِنِّ أَنْمَتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ
 الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ۝٢﴾ ، قَالَ : هَذَا لِعَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ))^(۱۳) .

^(۱۳) أخرجه مسلم من حديث أبي هريرة : كتاب الصلاة ، باب (١٠) ، رقم : (٣٩٥) ، [٢ / ٣٢٤] .

واته : وه نه گهر وتی : ﴿ اٰفِدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾ ﴾ ده فرمویت : نه مه بو بنده که مه وه بو بنده که میش هه به نه وهی که داوای ده کات .

۸. نه و سوودانهی که لیبی ده رده هیترین :

وه به شیک له وهی که په یوه سته به م سوره ته وه و به لگه به له سهر که وره به تی به که ی نه وه به که زانایان ره حمه تی خویان لیبتت فرموویانه : به راستی نه م سوره ته چه ندین واتای که وره ی تیدایه ، له وانه ش :

په که م : سه لماندنی هر سئ جوړه که ی په کخو په رستی :

فرمایشتی ﴿ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴾ نه مه به لگه به بو په کتاکردنه وهی خوا له په روه ردگار تیتیدا (توحید الربوبیة) ، وه فرمایشتی ﴿ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ﴿٢﴾ مَلِکِ یَوْمِ الدِّیْنِ ﴿١﴾ ﴾ نه مه ش به لگه به له سهر په کتاکردنه وهی خوا له ناو و سیفه ته کانیدا (توحید الأسماء والصفات) ، وه فرمایشتی ﴿ اِیَّاكَ تَبَعُوْا وَاِیَّاكَ نَسْتَعِیْثُ ﴾ نه مه ش به لگه به له سهر په کتاکردنه وهی خوا له په روه ستندا توحید الألوهیة) ، که واته هر سئ جوړه که ی په کخو په رستی تیدایه .

دوووم : ناردنی په یامی خوا و پیغه مبه رایه تی ده سه لمیبتت :

چونکه فرمایشتی ﴿ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴾ سه لماندنی په روه ردگار تیتی خوی تیدایه بو هه موو دورستکراوه کانی ، وه له داخواییه کانی

په روه ردگاريتی خواش نه و په که وازنه هينيت له بنده کانی به بی به نامه يه ک که ژيانيان چاک بکات ، وه له گه روه ترين نه و شتانه ی که بنده کان چاک ده کات ناردنی پیغه مبه رانه ، هه روه ها فه رمایشتی ﴿ اَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ چونکه ریگای راست روون نابیته وه ته نها به ناردنی پیغه مبه ران نه بیت (عليهم الصلاة والسلام) ، نه مهش به لگه په له سر سه لماندنی په یامه خوابه کان .

سینیه : وه لام و به په رچدانه وه ی تیدایه بؤ گروپه گومر اېووه کان :

– به په رچدانه وه ی بی باوه په کان و په کخه ره کان (الملاحدة والمعطله) تیدایه نه وانه ی باوه په یان به هیچ په روه ردگاريتی نی په ، جا فه رمایشتی ﴿ رَبِّ الْمَلِئِیٖتِ ﴾ وه لامه بؤ بی باوه په کان نه وانه ی که پیان وایه جیهان په روه ردگاريتی نی په ، به لکو پیان وایه جیهان خوی خوی به دیهیناوه !! وه سروشت نه م شتانه به دی دینیت و دروستیان ده کات !! وه نه مهش پیچه وانه ی عه قل و ژیریه کانه ، چونکه هه رگیز ناکریت و نابیته دورستکراویک هه بیت به بی دورستکار ، وه کرده وه یه ک هه بیت به بی بکه ر .

نه م هه مووگه ردوونه و نه م دورستکراوانهش به لگن له سر خوی دورستکاری پاک و بیگه رد و پایه دار ، وه هه ر نه ویشه به دیهیناوه و کاروباره کانی به ریوه ده بات .

— وه وه لآم و بهرپرچدانه وه شی تیدایه بق هاوبهش بق خوا
 برپاردهره کان (المشر کون) نه وانهی که باوه پریان به پهروه ردگار
 هیه به لآم هاوبهشی بق برپاردهره دن له په ره ستنیدا ، نه مهش له
 فه رمایشتی ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ و فه رمایشتی ﴿إِيَّاكَ تَعْبُدُ
 وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ هدا هیه ، نه مه مووی وه لآم و بهرپرچدانه وه ی
 تیدایه بق هاوبهش برپاردهره کان نه وانهی که خوا ده په ره ستن و
 له گه لیدا جگه خواش ده په ره ستن .

— وه ههروه ها وه لآم و بهرپرچدانه وه شی تیدایه بق جه میه و
 موعته زیله و نه وانهی ئینکاری سیفه ته کانی خوا ده کهن ، وه وه لآم و
 بهرپرچدانه وه شی تیدایه بق نه وانهش که ئینکاری زیندوو بوونه وه
 ده کهن نه مهش له فه رمایشتی ﴿سَلِّكَ يَوْمَ الْآزِمِ﴾ هدا هیه ، وه
 ﴿الْآزِمِ﴾ لیبره دا واتای پاداشت و لیپرسینه وه ده دات ، که
 زیندوو بوونه وه ده سه لمیئت .

- وه وه لآم و بهرپرچدانه وه شی تیدایه بق جووله که و گاوره کان و
 نه وانهش که له سه ر پښگای نه وان ده پوښ نه وانهی که زانستیان
 وه رگرتووه و وازیانه پناوه له کرده وه کردن ، یان کرده وه بیان
 وه رگرتووه و وازیانه پناوه له زانست ، جا وه لآمی تیدایه بق هه موو
 زانایه که کرده وه به زانسته که ی نه کات ، وه وه لآمی تیدایه بق هه موو
 کرده و کاریک که به بی زانست کرده وه بکات ، له بهر نه مه زانایان

فهرموویانه : ئەم سوره ته وه لام و بهر په رچدانه وهی هه موو دهسته و گرووپه کانی له خۆگرتووه ، جا بۆیه شایستهی ئەوهیه به بنه مای قورئان (أمُّ الْکِتَاب) ناو بنریت ، چونکه بنه مای هه رشتیک ئەوهیه که ئەو شته ده گریته وه بۆ لای ، وه قورئان هه مووی ده گریته وه بۆ سه ر ئەم سوره ته ، چونکه هه موو قورئان له ده ور به ری ئەم واتایانه دا ده سو پریته وه که ئەم سوره ته ی له خۆیی گرتووه .

وه ئەم سوره ته که ورهیه زۆرێک له خه لکی ده یخویننه وه و به زومانیا ن دووباره ی ده که نه وه به لام بیرناکه نه وه له مانا که ی و هیه له مانا که ی تیناگن ، به لکو ته نها چه ند وته یه که به سه ر زمانیدا دیت هه ره کو ئەوه ی وته یه کی بیانی بیت !! وه ئەهه ش هه له و ناته واوییه کی که ورهیه ، وه قورئان بۆ ئەوه دابه زینراوه که بیر ی لئیکریته وه و له مانا کانی تئیکه ییت ، ئەمه و خواش زاناته ره .

وَصَلَّى اللهُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَفَّقَنِي لِتَرْجَمَةِ
هَذِهِ الرِّسَالَةِ الصَّغِيرَةِ الْحَجْمِ الْعَظِيمَةِ النَّفْعِ وَالْفَائِدَةِ
(لَقَدْ بَدَأْتُ بِتَرْجُمَتِهَا مِنْ بَلَدَتِي كَلَارَ ، وَانْتَهَيْتُ مِنْهَا فِي مَكَّةِ الْمُكْرَمَةِ
أثناء موسمِ عُمْرَةِ رَبِيعِ عامِ ١٤٣٤ مِنْ الهِجْرَةِ النَّبَوِيَّةِ)

مَكَّةُ الْمُكْرَمَةُ / شَارِعِ أَجْيَادِ / فُنْدُقِ أوتادِ مَكَّةِ / بِالْقُرْبِ مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
بَعْدَ مُنْتَصَفِ لَيْلَةِ الْخَمِيسِ / ٩ / جَمَادِي الْأُولَى / ١٤٣٤ هـ —
اللَّهُمَّ ارزُقْنِي الْإِثْيَانَ إِلَى الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ مَرَّاتٍ عَدِيدَةً
وَارزُقْنِي الْإِقَامَةَ فِي مَكَّةِ الْمُكْرَمَةِ وَالْمَدِينَةِ النَّبَوِيَّةِ
— قُولُوا : آمِينَ —

وَقَبْلَهَا وَفَّقَنِي اللَّهُ لِتَرْجَمَةِ رِسَالَةِ
(الدُّرُوسِ الْمُهَمَّةِ لِعَامَّةِ الْأُمَّةِ)
لِسَمَاحَةِ الشَّيْخِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ بَازٍ رَحِمَهُ اللَّهُ
أثناء موسمِ حَجِّ عامِ ١٤٣٣ مِنْ الهِجْرَةِ النَّبَوِيَّةِ

أبو فردوس محمد بن عبدالرحمن الكردي العراقي

